

صله ی ارحام و برکات آن

<?xml encoding="UTF-8">

برخی از مناسبت ها و اعیاد ملی و مذهبی مانند عید فطر، عید قربان، عید غدیر و عید نوروز، فرصت مناسبی است تا انسان به یک وظیفه انسانی و شرعی به نام صله رحم عمل کند. صله رحم افزون بر اینکه آثار اخروی دارد، دارای آثار و برکات در زندگی مادی و دنیوی است که از جمله آن ها افزایش عمر و رزق و روزی است به طوری که به زندگی انسان برکت می دهد و آن را متحول می سازد. در مطلب پیش رو برخی از آثار دید و بازدید و صله رحم تبیین شده است.

پیوند با اهل بیت (ع)

خویشاوندی و قرابت رحم، به کسی اطلاق می شود که به واسطه نسبت یا از طرف پدر یا مادر و مانند آن به شخص نزدیک باشد. از مصادیق خویشان می توان به عمو و عمه و خاله و دایی، برادر زاده و خواهرزاده و مانند آن ها اشاره کرد. [1]

البته بر اساس آموزه های قرآنی و اسلامی، همه مومنان به یک معنا فرزندان پیامبر (ص) و اهل بیت (ع) هستند و این پیوند خویشی قوی تر از هر گونه نسبت و قرابت نسبی و سببی دیگر است. از این رو در روایات، پیامبر (ص) و امیرمومنان علی (ع) پدران امت دانسته شده اند. پیامبر (ص) می فرماید: أَنَا وَ عَلِيٌّ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ؛ من و علی -ع- دو پدر این امت هستیم. [2]

بر اساس آموزه های قرآنی و روایات تفسیری، هر مومن پیش از آنکه به خویشان نسبی و سببی خویش اتصال و محبت آنان را در دل داشته باشد، باید پیوند استوار و محبت شدیدی نسبت به پیامبر (ص) و اهل بیتش (ع) داشته باشد. از این رو، بر ماست که همواره صله آنان را به جا آوریم و با اشکال گوناگون از جمله زیارت ایشان و یا قبور مطهرشان و یا صلوات فرستادن بر آنان، این ارتباط را حفظ کرده و پیوند را مستحکم داریم. کسانی که صله خود را با پیامبر (ص) و اهل بیت (ع) قطع کرده باشند، مورد خشم الهی قرار می گیرند و از مصادیق «وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ» و آنچه را خداوند به صله و پیوستن بدان فرمان داده می گسلند» [3] می شوند که از نظر قرآن انسان های زیانکار و ملعون و دوزخی هستند. (همان آیات)

از مهم ترین روش های صله رحم با اهل بیت (ع) فرستادن صلوات به ایشان است؛ چنانکه خداوند به این مطلب در آیه 65 سوره احزاب فرمان داده است. بر همین اساس زیارت قبور ایشان و تکریم و ابراز مودت، محبت و اطاعت از آنان به عنوان اولیای الهی، لازم و واجب است؛ [4] چرا که این مزد رسالتی است که سود و بهره آن به امت مومن می رسد. [5]

بنابراین، نخستین تکلیفی که بر مومنان است زیارت امام زمان (عج) و قبور امامان (ع) و رسول الله (ص) است و اگر دسترسی به قبور ایشان نیست با صلوات و عرض سلام از راه دور می توان این زیارت و صله رحم را انجام داد و از شرور قطع صله رحم در امان ماند که بخشی از آن در ادامه مطلب می آید. البته زیارت امام زادگان و قبور آنان به قصد زیارت اهل بیت (ع) می تواند گوشه ای از این حکم الهی را بر آورده سازد. لذا پیش از زیارت و دید و بازدید از خویشان نسبی و سببی بهتر است که حکم الهی را انجام داده و به زیارت اهل بیت (ع) و منسوبان آنان از سادات و شرفاء رفت.

البته در فرهنگ ایرانی اسلامی این رویه و سنت نیکو وجود دارد که در اعیاد به زیارت قبور اهل بیت (ع) و امامزادگان و سادات می روند و سپس زیارت خویشان خونی و نسبی و سببی را بجا می آورند.

آثار صله رحم و دید و بازدید از خویشان

چنانکه گفته شد، صله رحم واقعی با اهل بیت (ع) است و نسبت انسان با پیامبر (ص) و اهل بیت (ع) بهترین و کامل ترین و ماندگارترین پیوند خویشی است که باید به هر شکلی شده آن را حفظ کرده و از فواید آن بهره برد. پس اگر گفته می شود که صله رحم موجب آثار و فواید بسیاری در دنیا و آخرت است، این امر درباره صله رحم با اهل بیت (ع) اصل بوده و در دیگران به تبع همین ارتباط با پیامبر (ص) تاثیر گذار خواهد بود. بنا براین می توان گفت که صله رحم با خویشان نسبی و بهره مندی از آثار آن بازتابی از صله رحم با اهل بیت (ع) است. در روایات است که در صله رحم از خویشان به این وسواسیت نرسید که خویشان ما از بدان روزگار هستند و از اهل خیر و خوبی نیستند. امام صادق (ع) فرمود: **صَلِّهِ الرَّجْمُ تَعْمُرُ الدِّيَارَ وَ تَزِيدُ فِي الْأَعْمَارِ وَ إِنْ كَانَ أَهْلُهَا غَيْرَ أَحْيَاءٍ صَلِّهِ رَحِمَ، خَانَهُ هَا رَا أَبَادَ وَ عَمَرُ هَا رَا طَوْلَانِي مِي كُنْدَ، هَر چَند صَلِّهِ رَحِمَ كُنْدَگَانِ مَرْدَمَانِ خُوبِي نَبَاشَنَدَ.** [6]

پس وظیفه ما این است که صله رحم را انجام دهیم و کمترین مصداق از صله رحم این است که مردم آزاری نداشته باشیم. یعنی اگر از ما خیری به دیگری نمی رسد دست کم شری نیز نرسانیم. امام صادق ع در این باره می فرماید: **أَفْضَلُ مَا يَوْضَلُ بِهِ الرَّجْمُ كَفُّ الْأَذَى عَنْهَا؛** بهترین صله رحم، خودداری از آزار و اذیت خویشاوندان است. [7] در اینجا به برخی از آثار و برکات صله رحم اشاره می شود:

1. افزایش عمر

پیامبر خدا (ص) می فرماید: **صَلِّهِ الْقَرَابَةَ مَثْرَاهُ فِي الْمَالِ، مَحَبَّةً فِي الْأَهْلِ، مَنَسَأَةً فِي الْأَجَلِ؛** صله رحم، موجب افزایش دارایی، دوستی در خاندان، و تأخیر در اجل است. [8] شکی نیست که انسان موجودی اجتماعی است، رفت و آمد ها به ویژه با خویشان موجب تقویت روحیه و رهایی از غم و اندوه می شود. همین رفت و آمد ظاهری به طور طبیعی موجب تخلیه بسیاری از مشکلات و غم و اندوه و اضطراب ها که نتیجه آن ها کاهش عمر است

می شود؛ زیرا فشار روحی بیش از فشار جسمی انسان را اذیت کرده و موجب از میان رفتن توان و قدرت انسان شده و بیماری ها را تشدید و تقویت می کند. اما اگر رفت و آمد، بسیار شد روحیه انسان تقویت شده و قدرت انسان در برابر بیماری ها نیز دو برابر می شود. بنابراین، از آثار صله رحم افزایش عمر به شکل حتی طبیعی است حتی اگر سبب معنوی و فرامادی را در نظر نگیریم.

در تفسیر العیاشی به نقل از حسین بن زید بن علی از امام صادق (ع) از پدرش نقل نمود که پیامبر خدا (ص) فرمود: «همانا فردی صله رحم می کند، در حالی که جز سه سال از عمرش باقی نمانده است. آن گاه خداوند، آن سه سال را تا سی و سه سال افزایش می دهد. نیز فردی قطع رحم می کند، در حالی که از عمرش سی و سه سال باقی مانده است. آنگاه خداوند، آن سی و سه سال را به سه سال یا کمتر کاهش می دهد». امام صادق (ع) پیوسته این آیه را تلاوت می کرد: «خدا آنچه را بخواهد، محو می کند یا باقی می گذارد و البتّه اصل کتاب، نزد اوست». [9] امیرمومنان علی (ع) نیز می فرماید: صَلَّهِ الرَّحِمِ تُوسِّعُ الْأَجَالَ، وَتُنَمِّي الْأَمْوَالَ؛ صله رحم، عمر ها را افزایش و دارایی ها را رشد می دهد. [10]

امام صادق (ع) می فرماید: صَلُّوا أَرْحَامَكُمْ، فَفِي صَلَاتِهَا مَنَسَاءٌ فِي الْأَجَلِ، وَزِيَادَةٌ فِي الْعَدَدِ؛ صله رحم کنید؛ زیرا صله رحم، باعث تأخیر اجل و افزایش سال های عمر می شود. [11]

2. افزایش دارایی و ثروت

از روایت پیامبر (ص) دانسته شد که یکی از آثار صله رحم، افزایش ثروت و دارایی است. به این معنا که رفت و آمد ها هر چند به ظاهر وقت گیر و حتی هزینه بر است، ولی موجب می شود که ثروت و دارایی انسان افزایش یابد؛ شاید بتوان حکم این مساله را مانند حکم زکات دانست که به ظاهر اخراج مال از ملک و ملکیت است ولی در باطن موجب نمو و رشد و برکت در مال می شود. در برخی از روایات آمده که اگر فقیر هستید زکات دهید تا دارا و ثروتمند شوید. همین معنا درباره صله رحم و هزینه هایی که برای آن پرداخت می شود می تواند صدق داشته باشد. پیامبر خدا (ص) در جایی دیگر می فرماید: مَنْ سَرَّهُ النَّسَاءُ فِي الْأَجَلِ، وَالزِّيَادَةُ فِي الرِّزْقِ، فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ؛ هر که تأخیر در أَجَل و زیادی در روزی، خوشحالش می کند، باید صله رحم نماید. [12]

امیرمومنان علی (ع) نیز می فرماید: إِنَّ أَفْضَلَ مَا يَتَوَسَّلُ بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ الْإِيمَانَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ... وَصَلَهُ الرَّحِمِ فَإِنَّهَا مَثْرَاهُ فِي الْمَالِ، وَمَنْسَاءٌ فِي الْأَجَلِ؛ همانا بهترین چیزهایی که توسّل جویندگان به آن ها متوسّل می شوند، ایمان به خدا و پیامبرش... و صله رحم است؛ زیرا صله رحم، مایه فراوانی دارایی و تأخیر در أَجَل است. [13]

3. دفع بلا

انسان ها در زندگی به عللی چون آزمون و امتحان الهی [14] و گناهان و مجازات دنیوی و تنبیه و هشدار خداوندی، گرفتار انواع بلا ها و مصیبت ها می شوند که از جمله آن ها ترس و ناامنی، گرسنگی و فقر، بیماری، مرگ عزیزان و فرزندان و نقص عضو و مانند آن است؛ برای اینکه این بلا ها بر سر کسی نیاید و پیش از ورود، دفع و مقابله شود، با صله رحم می توان این کار را انجام داد. امام باقر (ع) در این باره می فرماید: صَلَّهِ الْأَرْحَامِ تُرْكَى

الأعمال وتُتَمَّى الأموال وتَدْفَعُ البلوى وتُيسِّرُ الحساب وتُنسِي في الأجل؛ صله رحم، عملها را پاکیزه می نماید و داراییها را رشد می دهد و بلاها را دفع می کند و حساب را آسان می گرداند و أجل را به تأخیر می اندازد. [15]

4. دفع نعمت

همچنین صله رحم، هر پیشامد نعمت آور را جلوگیری می کند و نمی گذارد که نعمت ها بر سر کسی آوار شود. امام علی (ع) فرمود: صَلِّهِ الرَّجْمِ تُدِرُّ النَّعْمَ وَ تَدْفَعُ النَّقَمَ؛ صله رحم، نعمت ها را فراوان می کند و سختی ها را از بین می برد. [16]

5. آسانی حساب آخرت

از دیگر برکات و آثار صله رحم، آن است که خداوند در آخرت هنگام حسابرسی سخت گیری نمی کند و به علت صله رحم به ویژه با اهل بیت (ع) و صلوات فرستادن و زیارت ایشان، از محبت و شفاعت آنان بهره مند خواهد شد و خداوند حساب را بر وی آسان می گیرد و سخت گیری نمی کند و به تعبیر مردم مو را از ماست بیرون نمی کشد. این مطلب را از روایت امام باقر (ع) می توان به دست آورد که فرموده است «وَتُيسِّرُ الْحِسَابَ» [17] البته این آسانی اختصاص به قیامت ندارد، بلکه در همین دنیا نیز آثار آن را می توان دریافت کرد؛ زیرا وقتی ارتباط چه با اهل بیت (ع) یا خویشان نسبی زیاد شد و صله رحم صورت گرفت، محبت ایشان در دل ها جا می گیرد و مردم با او سخت نمی گیرند؛ چرا که اصلاح میان خود و خدا انجام داده و خدا نیز میان او و خلق را اصلاح می کند. [18]

6. تبدیل شقاوت به سعادت

چنانکه پیامبر (ص) بر اساس آیه 39 سوره رعد فرموده که محو و اثبات در اختیار خداوند است و شقاوت و بدبختی تقدیری را به خوشبختی و سعادت تبدیل می کند: «يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ وَ عِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ»؛ صله رحم یکی از علل و عواملی است که می تواند بستری را برای این تغییر پدید آورد و خداوند در مقام فعل، دست به تبدیل و بداء و تغییر زند و محو و اثبات نماید و تقدیر را تغییر دهد. پیامبر (ص) در باره این اثر مهم و بسیار اساسی و حیاتی صله رحم می فرماید: الصَّدَقَةُ عَلَى وَجْهٍهَا وَاصْطِنَاعُ الْمَعْرُوفِ وَ بَرُّ الْوَالِدَيْنِ وَصَلِّهِ الرَّجْمِ تُحَوِّلُ الشَّقَاءَ سَعَادَةً وَتَزِيدُ فِي الْعُمْرِ وَ تَقِي مَصَارِعَ السُّوءِ؛ صدقه بجا و درست، نیکوکاری، نیکی به پدر و مادر و صله رحم، بدبختی را به خوشبختی تبدیل و عمر را زیاد و از پیشامدهای بد جلوگیری می کند. [19]

7. بیست و چهار حسنه

هر عملی دارای آثاری خاص است. در روایات با توجه به وزانت اعمال، آثاری برای آن ها بیان شده است. از روایات به دست می آید که صله رحم در میان برخی از اعمال دارای وزانت و ارزش بسیاری است. پیامبر (ص) فرمود: **الْصَّدَقَةُ بِعَشْرِهِ وَ الْقَرْضُ بِثَمَانِيَةِ عَشْرٍ وَ صَلَّهِ الْإِخْوَانِ بِعِشْرِينَ وَ صَلَّهِ الرَّحِمِ بِأَرْبَعَةٍ وَ عِشْرِينَ؛** صدقه دادن، ده حسنه، قرض دادن، هجده حسنه، رابطه با برادران [دینی]، بیست حسنه و صله رحم، بیست و چهار حسنه دارد. [20]

8. دشمن زدایی

همان طوری که صله رحم موجب جلب محبت است، هر گونه عداوت و دشمنی را هم از میان می برد. امام علی (ع) در این باره فرموده است: **صَلُّهُ الرَّحِمِ تَوْجِبُ الْمَحَبَّةَ وَ تَكْذِبُ الْعَدُوَّ؛** صله رحم، محبت آور است و دشمنی را از بین می برد. [21]

9. کفاره گناهان

صله رحم به عنوان کفاره گناهان عمل می کند و گناهان را می زداید و تاثیر آن رابه طور کامل از میان می برد. امام علی (ع) می فرماید: **كُفِّرُوا ذُنُوبَكُمْ وَ تَحَبَّبُوا إِلَى رَبِّكُمْ بِالْصَّدَقَةِ وَ صَلَّهِ الرَّحِمِ؛** با صدقه و صله رحم، گناهان خود را پاک کنید و خود را محبوب پروردگارتان گردانید. [22]

10. زکات رفاه و آسایش

برای هر چیزی زکات است که می بایست ادا شود. به عنوان نمونه زکات علم انتشار و تعلیم آن به دیگران است. زکات سلامتی، روزه گرفتن و مانند آن است. همچنین زکات آسایش و رفاه این است که شخص صله رحم به جا آورد و گرنه به عنوان ترک کننده زکات، رفاه و آسایش از او سلب خواهد شد. امام علی (ع) می فرماید: **زَكَاةُ الْيَسَارِ بِرُّ الْجِيرَانِ وَ صَلَّهِ الْأَرْحَامِ؛** زکات رفاه، نیکی با همسایگان و صله رحم است. [23]

11. سرعت در خیربایی

صله رحم موجب می شود که خیر به انسان با سرعت هر چه بیشتر برسد و تاخیری ایجاد نشود؛ زیرا برخی از کارها آثار و برکات آن با تاخیر به انسان می رسد ولی صله رحم از جمله کارهایی است که آثار خیر و برکت آن به

سرعت به انسان می رسد و انسان از آن بهره مند می شود. امام باقر (ع) می فرماید: إِنَّ أَعَجَلَ الْخَيْرِ ثَوَاباً صَلَّه الرَّحِمَ؛ ثواب صله رحم، سریع تر از هر کار خیری نصیب انسان می شود. [24]

12. عصمت یابی

هر انسانی دوست دارد به مرتبه ای از عصمت دست یابد. از راه های دست یابی به عصمت از گناه آن است که انسان به صله رحم اهتمام ورزد، زیرا صله رحم موجب می شود که انسان به چنین عصمتی دست یابد. امام صادق ع می فرماید: إِنَّ صَلَّه الرَّحِمِ وَالْبِرَّ لِيَهْوَنَانِ الْحِسَابَ وَيَعْصِمَانِ مِنَ الذُّنُوبِ؛ صله رحم و نیکی، حساب (قیامت) را آسان و از ارتکاب گناهان جلوگیری می کند. [25]

13. خوش اخلاقی

از آثار دیگر صله رحم، دست یابی انسان به خوش اخلاقی و خلق حسن است. امام صادق (ع) می فرماید: صَلَّه الْأَرْحَامِ تُحَسِّنُ الْخُلُقَ وَ تُسَمِّحُ الْكَفَّ وَ تُطَيِّبُ النَّفْسَ وَ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ تُنَسِّيُ فِي الْأَجَلِ؛ صله رحم، انسان را خوش اخلاق، با سخاوت و پاکیزه جان می نماید و روزی را زیاد می کند و مرگ را به تأخیر می اندازد. [26]

14. آبادی شهرها

صله رحم به ویژه در معنای عام آن که برادران ایمانی را نیز شامل می شود، موجب شکوفایی و آبادانی شهرها می شود. پیامبر (ص) می فرماید: صَلَّه الرَّحِمِ وَ حُسْنُ الْخُلُقِ وَ حُسْنُ الْجَوَارِ يَغْمُرَانِ الدِّيَارَ وَ يَزِيدَانِ فِي الْأَعْمَارِ؛ صله رحم، خوش اخلاقی و خوش همسایگی، شهرها را آباد و عمرها را زیاد می کند. [27]

15. اخلاق کریمان

اگر کسی می خواهد اخلاق کریمان را داشته و از آثار این خصوصیت پسندیده بهره مند شود، صله رحم به جا آورد که از اخلاق کریمان است. امام علی (ع) می فرماید: صَلَّه الْأَرْحَامِ مِنْ أَفْضَلِ شَيْمِ الْكَرَامِ؛ صله رحم، از بهترین خصلت های بزرگواران است. [28]

شکی نیست که دنیا جای تغییر و تحول است و هیچ چیزی پایدار نیست؛ از این رونعمت ها می آیند و می روند و گاه به نعمت نیز تبدیل می شوند. اگر کسی بخواهد نعمت ها را حفظ کند صله رحم داشته باشد. امام علی (ع) می فرماید: حِرَاسَةُ النَّعْمِ فِي صَلَاةِ الرَّحِمِ؛ نگهبان و حافظ نعمت ها در صله رحم است. [29]

البته اگر ترک صله رحم شود این مال از دست نیکان خارج به دست بدان امت می افتد که مال را در حرام و شر به کار می برند و آسایش و آرامش را از جامعه سلب می کنند. امام علی (ع) می فرماید: إِذَا قَطَّعُوا الْأَرْحَامَ جُعِلَتْ الْأُمُوالُ فِي أَيْدِي الْأَشْرَارِ؛ هرگاه مردم قطع رحم کنند، ثروت ها در دست افراد شرور قرار می گیرد. [30] سخن درباره صله رحم و آثار و برکات آن و نیز عواقب و مضرات ترک این واجب الهی، بسیار بیشتر از موارد یاد شده در این مقاله است و آنچه بیان شد تن ها مشتی از خروار است. اکنون که در آستانه تحول سال و تغییر فصل و شروع تعطیلات نوروزی هستیم جا دارد با آگاهی و معرفت نسبت به ضرورت و برکات صله رحم، این فریضه دینی و اجتماعی را پر رنگ تر و گسترده تر انجام دهیم تا بتوانیم با این عمل رضای خداوند را به دست آوریم.

پی نوشت ها :

- [1] لغت نامه، ج 6، ص 8923 - 8924، «خویشاوند» و «خویشاوندی»
- [2] بحار الأنوار ج 16، ص 95، باب 6
- [3] بقره، آیه 27؛ رعد، آیه 25
- [4] شوری، آیه 23
- [5] سباء، آیه 47
- [6] امالی طوسی، ص 481، ج 18
- [7] بحار الأنوار، ج 74، ص 88، ج 1
- [8] بحار الأنوار: ج 74 ص 102 ح 58
- [9] رعد، آیه 39؛ تفسیر العیاشی: ج 2 ص 220 ح 75؛ بحار الأنوار: ج 4 ص 121 ح 66
- [10] غرر الحکم: ج 4 ص 215 ح 5878
- [11] بحار الأنوار: ج 35 ص 107 ح 34
- [12] بحار الأنوار: ج 74 ص 121 ح 84
- [13] بحار الأنوار: ج 77 ص 398 ح 21
- [14] عنکبوت، آیه 2؛ بقره، آیه 155
- [15] بحار الأنوار: ج 74 ص 111 ح 71
- [16] غرر الحکم، ح 5836

- [17] بحار الأنوار: ج ٧٤ ص ١١١ ح ٧١
- [18] محاسن، برقي، ص 29، ح 13؛ بحار الأنوار، علامه مجلسي، ج 79، ص 197؛ و ج 13، ص 195
- [19] نهج الفصاحه، ح ١٨٦٩
- [20] كافي، ج ٤، ص ١٠، ح ٣
- [21] غررالحكم، ح ٥٨٥٢
- [22] غررالحكم، ح ٧٢٥٨
- [23] غررالحكم، ح ٥٤٥٣
- [24] كافي، ج ٢، ص ١٥٢، ح ١٥
- [25] كافي، ج ٢، ص ١٥٧، ح ٣١
- [26] كافي، ج ٢، ص ١٥١، ح ٦
- [27] نهج الفصاحه، ح ١٨٣٩
- [28] غررالحكم، ح ٥٨٨٢
- [29] غررالحكم، ح ٤٩٢٩
- [30] كافي، ج ٢، ص ٣٤٨، ح ٨